

ІСТОРІОГРАФІЯ

ЯНОВСЬКИЙ Я.М.

**ІСТОРІЯ ЗАХІДНИХ ГУНІВ КІНЦЯ IV - СЕРЕДИНИ VI ст.
В ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ ВИСВІТЛЕННІ**

У статті розглядаються наукові концепції, інтерпретаційні підходи, дослідницька проблематика й коло складних і недостатньо вивчених у тематичній історіографії питань, пов'язаних із присутністю на європейському континенті в V - першій половині VI ст. гунського воєнного союзу, політичного чинника і держави. Автор також аналізує розбіжності у висновках сучасних науковців відносно походження гунського етносу, його ролі та значення в європейській історії, причин зникнення з історичної арени в середині VI ст.

Огляд та аналіз тематичної історіографії, присвяченої проблемам історії західних (європейських) гунів в епоху Великого переселення народів, дозволяє констатувати, що вона в наш час є доволі обширною та різноманітною і складається з численних наукових праць археологів, нумізматів, мовознавців, релігієзнавців, етнологів, джерелознавців (текстологів), істориків-номадистів, воєнних істориків тощо.

Серед такої маси фахової наукової літератури хотілося б виділити й охарактеризувати лише найбільш ґрунтовні статті, вагомі (новаторські) публікації й теоретико-концептуальні монографії, що містять певні узагальнення по деяким неоднозначним питанням, пов'язаним із вивченням історії гунського феномену в Європі у IV-V ст. Отже, розглядаючи ґунологічну історіографію XIX-XX ст., у першу чергу необхідно виділити переважно наративні роботи, де авторами розглядається шлях гунів з Азії до європейського континенту, реконструюється їхній побут, звичаї, традиції, спосіб життя, описується військова підготовка, тактика, воєнні хитрощі, озброєння, участь у війнах.

Одним із перших, хто звернувся до висвітлення історії гунів на території Західної і Центральної Європи у V ст., був англійський історик XVIII ст. Е.Гіббон. У класичному багатотомному дослідженні "Занепад та руйнація Римської імперії"¹ вчений на широкому джерельному матеріалі послідовно описав роль та значення гунів у міжнародних відносинах у окреслену епоху. Багато сторінок Е.Гіббон присвятив колоритній особі Аттіли, його дипломатії, зовнішній політиці, воєнним перемогам, дружинам, інтригам, звичаям, поведінці тощо. Проте, праця англійця позбавлена проблемності і науковості (з точки зору концептуально-методологічних засад), написана у наративному ключі з елементами історичного романтизму, а тому її не можна вважати справжнім монографічним дослідженням.

З наукових позицій до діяльності гунів у Європі підійшов французький медієвіст XIX ст. А.Тьєрі. У низці нарисів², написаних у 40-х роках XIX ст. і присвячених епосі Аттіли, науковець ґрунтовно і доволі об'єктивно проаналізував життя та воєнно-політичну діяльність знаменитого гунського керманіча. Він, зокрема, зупинився на висвітленні таких аспектів, як володарювання гунів на Дунаї, взаємини Аттіли з римлянами (імператорами

та полководцем Аецієм), традиції гунського двору, вторгнення у Галлію й облога Орлеану, Каталаунська (Шалонська) битва, наступ в Італії та зустріч Аттіли з Римським первосвященником, обставини смерті гунського вождя, боротьба за владу його синів та наступників наприкінці V ст.

Серед інших відомих фахівців-варварологів, медієвістів та славістів XIX - початку XX ст., як західноєвропейських, так і російських, котрі у своїх монографіях та статтях тією чи іншою мірою зверталися до гунської проблематики, намагаючись у першу чергу з'ясувати і вирішити питання етногенезу, варто згадати імена К.Бабста, Е.Штерна, М.Веселовського, А.Спасського, В.Васильєвського, А.Вельтмана, Д.Іловайського, Ф.П'єра й Г.Гізо, М.Соколова, В.Потьомкіної³, Ю.Венеліна⁴. Частина російських дореволюційних славістів обстоювала ідею "слов'янських коренів" гунського субстрату, інша ототожнювала гунів VI ст. із протоболгарами або уграми; ряд вчених стояли на позиціях т.зв. туранізму.

До гострої наукової дискусії, розпочатої Д.Іловайським та Ю.Венеліним, долучилися й тогочасні українські вчені - відомі історики, етнологи, філологи та письменники. Зокрема, свою точку зору (переважно слов'яноцентричну) в наукових працях висловили М.Грушевський, М.Гулак, І.Франко і М.Костомаров⁵.

У XX ст. вивчення історії західних гунів так само залишалось актуальною проблемою. До неї у 20-30-х роках минулого століття зверталися два відомі радянських дослідника-сходознавця - К.Іностранцев та Г.Грум-Гржимайло⁶. У другій половині XX ст. серед найбільш вагомих праць із гунології та номадизму, написаних радянськими істориками, можна відзначити дослідження М.Артамонова, Ю.Шевченка, А.Халікова, І.Стучевського, А.Бернштама та Л.Гумільова⁷.

Окремо слід виділити цінний науковий доробок пермського історика-медієвіста В.Сиротенка⁸, який багато років (протягом 50-х - 80-х років минулого століття) вивчав аспекти формування, шляхи й особливості розвитку міжнародних відносин на теренах Центральної і Західної Європи, а частково й у середземноморському басейні та на Балканах у другій половині IV - на початку VI ст., не оминаючи своїм аналізом тему гунської інвазії та її наслідків для пізньоантичного суспільства. Не менш вагомий внесок у сучасну російську варварологію зробила відома московська дослідниця В. Буданова⁹. Вона збрала, описала, охарактеризувала і класифікувала весь корпус наявних писемних джерел, де міститься відповідна фактологія, котра фіксує і описує дані стосовно життя, побуту, звичаїв, традицій, релігійних вірувань, воєн та дипломатичних стосунків варварських народів Європи з кінця II до початку X ст. У своєрідному "варварологічному довіднику" цього науковця (В.П.Буданова. Варварський світ епохи Великого переселення народів. - М., 2000) ретельно підібраний та прокоментований цінний матеріал, присвячений історії гунів на Заході у V ст.

Із зарубіжних авторів, котрі протягом 50-90-х років минулого століття займалися тематикою західних гунів доби пізньої античності та раннього середньовіччя, новаторськими підходами відзначилися публікації М.Був'є-Ажана, Е.Хаттона, Г.Сухбаатара, І.Коврига, Г.Дерфера, Л.Мюссе, Л.Альфана, Е.Томпсона¹⁰.

З найбільш вдалих і цінних досліджень у галузі гунології можна згадати також праці Дж.Харматти, Г.Ласло, У.МакГоверна, Х.Бойнес-Нормана, Ф.Кловера, К.Енокі, Г.Чесмена, Дж.Фулера, П.Броуна, А.Кемерона, К.Гордона, С.Пероуна¹¹ та ін.¹² На окрему увагу заслуговують публікації Л.Карсавіна, А.Мартінова, В.Молодіна, С.Тура, І.П'янкова, Г.Маркова, Л.Лашука¹³, ряду інших фахівців¹⁴, де автори, використовуючи численні джерела, аналізують цивілізаційні особливості гунського етносу, його витоки, походження, міграційний ареал, причини самих міграцій та їхні наслідки, складові кочової практики і культуру західних гунів.

Образ Аттіли, його біографія, талант полководця, політика і дипломата узагальнено висвітлюється в книгах і нарисах М.Бойцова, А.Корсунського, Дж.Мена, Т.Джонса й Р.Ерейри¹⁵, редакційних статтях, вміщених, зокрема, у журналі "Новий солдат"¹⁶. Окремо необхідно виділити брошуру сучасного українського історика та археолога Д.Козака¹⁷, присвячену артефактам, пов'язаним із племенами гунів, які залишили свій "кочовий" слід і на землях сучасної України. До дещо відособленої категорії публікацій належать дослідження, у котрих гунська проблематика авторами піднімається лише в контексті історії варварських інвазій у Європі і де гунський культурно-антропологічний "пласт" використовується дотично або опосередковано, здебільшого, в межах компаративного аналізу. Зокрема, серед подібних видань можна згадати відомі праці А.Гуревича, С.Бреді, А.Хойслера, Г.Мансуеллі, Ж.Ле Гоффа¹⁸ та ін.¹⁹

Питому вагу в наукових студіях, присвячених європейським гунам, займають археологічні роботи як українських та російських (і радянських, і сучасних), так і західноєвропейських фахівців. Найбільш ґрунтовними (де узагальнюється обширний археологічний матеріал) на сьогоднішній день залишаються праці А.Айбабіна, Є.Черних, В.Чернецова, І.Ачкіназі, Н.Боковенко, Ю.Худякова, С.Боталова, О.Тортіки, В.Власова, Л.Гіндіна, С.Руденка, Б.Селецького, А.Скиби, Є.Редіної, С.Плетньової²⁰.

У середині 90-х років ХХ ст. нові розвідки, що висвітлюють здобутки гунської археології за останні сто років, були опубліковані (1996 р.) в тематичній збірці наукових доповідей (матеріали міжнародної конференції з означеного дослідницького напрямку)²¹. Варто також відзначити цікаві ґрунтовні монографічні дослідження таких відомих вітчизняних та російських археологів другої половини ХХ - початку ХХІ ст., як О.Приходнюк, В.Ніконоров, Є.Королькова, І.Крадін, Л.Кизласов, О.Дашевська, О.Дмітрієв, С.Кляшторний, Є.Кичанов, І.Засецька, Г.Нудельман, Г.Федоров, С.Кісельов, Л.Гіндін²².

Питання типологізації, класифікації та реконструкції озброєння і військового спорядження західних гунів у V ст. в своїх публікаціях піднімають такі сучасні європейські науковці, як Х.Найкел, П.Ховарт, Р.Лінднер, І.Стефенсон, Дж.Ланг, А.Бівар, М.Бішоп, Х.Вольфрам, П.Харпер, А.Хуланд²³. Дотичний матеріал міститься і в науковому доробку деяких російських і українських вчених. Зокрема, доцільно згадати праці Д.Анучіна, А.Гаврилової, О.Уманського, С.Вайнштейна, Ю.Ведерникова, А.Хазанова, Б.Литвинського, І.Кожомбердієва, О.Мандельштама, А.Максимової, О.Медведева, А.Мілюкової, С.Міняєва²⁴ та ін.²⁵

З останніх (за часом) публікацій, присвячених питанням гунської історії IV-VI ст. на території Європи, а також війнам і битвам варварів у означену епоху, можна виділити роботи В.Шустова, П.Шувалова, Д.Чернієнка, Т.Джонса, Є.Єрмолової, І.Мітрохіної, Х.Нікерсона, Р.Светлова, К.Девріза (з колективом авторів)²⁶.

Нарешті, питання етногенезу західних гунів у найновіших монографічних дослідженнях знов підняли українські дослідники (історики, етнологи, філологи та просто “любителі” гуманітарних наук) - Ю.Глушко, М.Відейко, І.Калинець, А.Кіндратенко, С.Наливайко²⁷. Ці сучасні науковці схиляються до думки, що європейські гуни були слов’янами, скоріш за все українцями або протоукраїнцями, можливо, мали протоболгарський “домішок”, а львівська вчена І.Калинець взагалі визначає коріння цих гунів як семітське.

З найбільш вагомих тематичних монографій на конкретний аналіз заслуговують чотири класичні праці, котрі належать перу Е.Томпсона, Л.Гумільова, Т.Джонса і М.Був’є-Ажана. Книга Е.Томпсона “Туни” аналізує коло питань, пов’язаних з історією гунів у Європі до Аттіли й за часів його правління. У монографії автор приділяє увагу особливостям гунського суспільства та його традиціям, війсьній стратегії та перемогам Аттіли, міжнародним відносинам серед варварських племен на дунайському кордоні, поразкам Аттіли і причинам цих поразок, наслідкам зовнішньої політики Риму відносно гунського військового союзу.

Для обґрунтування своїх узагальнень та висновків американський історик використовує ряд дотичних писемних джерел і метод історичної реконструкції тогочасних подій. Крім того, Е.Томпсон залучає до своєї системи доказів численні археологічні артефакти. Одночасно історик використовує й компаративний аналіз, порівнюючи військово-політичну систему гунських племен з організаційним устроєм аварів, хазарів, угрів та сарматів.

Автор також висвітлює торговельні відносини римлян із гунами, досліджує матеріальну організацію і соціальну структуру гунської номади, їх побут, традиції, звичаї та вірування. Один із головних висновків Е.Томпсона полягає в тому, що гуни - це кочовий тюркомовний народ, котрий сформувався протягом II-IV ст. на землях від пониззя Дону (Данувія) до Приуралля. Однак, слід підкреслити, що принципово нової концептуальної моделі цей науковець не висунув.

У “Історії народу хунну” Л.Гумільов окремо виділяє й досліджує проблему походження європейських гунів і причини їхньої появи на цьому континенті. Зрозуміло, що свою концепцію цей відомий російський науковець конструє з точки зору теорії пасіонарності. Для нього частина племен хунну, котрі не підкорилися войовничим племенам сяньбі, наважилися (як справжні пасіонарії) залишити рідні землі, домівки, звичне природне середовище і вирушити на Захід у пошуках кращої долі та багатств.

Свою позицію історик та етнолог обґрунтовує в руслі теорії про т.зв. великі міграційні хвилі номад Великого степу. Цей процес Л.Гумільов визначає як “фазу підйому кочового світу”. Та частина хунну, котра дісталася Європи, зайняла на її теренах свою окрему “цивілізаційну нишу”. Далі науковець аналізує наступні фази гунського етногенезу і констатує, що пік

даного процесу припадає на війну 450-472 рр., коли, як відомо, одночасно активізувалось і Велике переселення народів.

Необхідно підкреслити, що висновок Л.Гумільова про тюркське походження західних гунів наприкінці 60-х років минулого століття піддали критиці деякі зарубіжні варварологи. Проте, їх наукова контраргументація не виявилася принципово кращою за систему доказів відомого радянського дослідника і так само налічувала багато відкритих питань. З іншого боку, праця Л.Гумільова, присвячена хунну і їх етногенезу, породила на Заході цілу полеміку, котра не вщухла й до сьогодні.

Порівняно нова монографічна праця “Варвари”, написана Т.Джонсом та А.Ерейрою (уперше побачила світ у 2006 р.), містить окремий розділ, присвячений європейським гунам. На відміну від попередніх дослідників, ці вчені розглядають гунське питання на тлі християнізації Римської імперії і порівнюють гунів із вандалами за цілою низкою соціальних та світоглядних ознак. Крім того, Т.Джонс і А.Ерейра обґрунтовують думку, що гунів, як і вандалів та інші варварські народи, слід зарахувати до цивілізованих етносів, котрі мали власну (хоча й слабо розвинуту) культуру.

Цікавою є оригінальна позиція авторів: вони надають можливість читачеві поглянути на самих римлян з альтернативної точки зору - з точки зору людей, зарахованих ними до цивілізаційного “непотребу”. Не менш парадоксальним виглядає й висновок цих науковців: наш сучасний світ був створений не високодуховними елінізованими греками, не прагматичними та інтелектуальними римлянами, а саме варварами - примітивними, жорстокими, жадібними й підступними.

Аналізуючи гунську проблематику, вчені так само роблять доволі неординарний висновок: між державою Аттіли та Римською імперією існували “залізні лаштунки”. Свою новаторську концепцію Т.Джонс і А.Ерейра обґрунтовують у монографії досить логічно, послідовно та переконливо. Разом із тим, ці історики залишили для читача більше запитань, пов’язаних із гунами у Європі, ніж дали конкретних відповідей.

Остання праця, котра аналізується, - книга сучасного французького історика М.Був’є-Ажана з не дуже оригінальною назвою “Аттіла Бич Божий” (1982 р.). Тим не менш, у ній автор зробив ще одну спробу, так само доволі оригінальну, висвітлити суперечливу біографію Аттіли. Науковець відзначає, що античний світ V ст. “готувався і очікував на пришествя Бича Божого”. Юність найвідомішого вождя гунів М.Був’є-Ажан характеризує як блискучу; державу Аттіли він визначає як імперію, а самого керманіча наділяє титулом імператора.

Характеризуючи внутрішні якості Аттіли, науковець у першу чергу виділяє дві найголовніші риси характеру гунського правителя - хитрість, що складається з підступності та лицемірства, і мстивість, яка проявляється у нестриманості та жорстокості. Залучаючи маловідомі факти й свідчення, М.Був’є-Ажан яскраво описує т.зв. східні походи Аттіли на Візантію, нашествя гунів на Південну й Південно-Західну Галлію, пограбування ними Меца і похід до Італії.

Ретельно і прискіпливо автор змальовує останні роки життя гунського керманіча, всебічно аналізує “загадку” Каталаунських полів (хто ж насправді

залишився у тій битві переможцем - римляни чи гуни?), відносини з останньою дружиною - бургундською принцесою Ільдико, подає розгорнуту характеристику генеалогії родини Аттіли, реконструює обставини смерті та обряд поховання Бича Божого, не локалізуючи, однак, саме місце захоронення вождя гунів.

У цілому французький фахівець розвінчує багато міфів про гунського керманіча, які почали складатися ще наприкінці епохи античності і продовжилися в період середніх віків. Разом із тим, суперечливий образ Аттіли у трактуванні М.Був'є-Ажана виглядає не таким уже негативним, як передає традиція. На останок слід додати, що у багатьох випадках історичні факти в книзі поступаються місцем авторським гіпотезам та припущенням.

У підсумку необхідно констатувати, що гунська проблематика в сучасній європейській варваристиці в цілому переживає не найкращі часи. Частково це пояснюється браком нового матеріалу - археологічного і письмового, частково тим, що даний етнос не знайшов широкого висвітлення в історичній традиції та культурній спадщині держав і народів, які в епоху пізньої античності мали з ним різного роду контакти - в першу чергу воєнно-політичного та дипломатичного характеру. Разом із тим, за останні півтора століття, й особливо протягом трьох останніх десятиліть, історіографія, пов'язана з розглядом феномену гунів у історії Європи IV-V ст., має певні концептуальні здобутки і склала доволі вагомих внесок у вивчення даної галузі варваристики.

¹Гиббон Э. Закат и разрушение Римской империи: в 7-ми т. - М., 1997. - Т.III. - 624 с.; Т.IV. - 623 с.

²Гьери Ам. Аттіла. I. Гунны и мир варваров // Москвитянин. - 1852. - №4. - С.73-95; Он же. Аттіла. II. Владычество гуннов на Дунае. Аттіла и Бледа // Там же. - №5. - С.1-15; Он же. Аттіла. III. Аттіла и мир римский. 1. Заговор Феодосия против Аттілы. Римское посольство в Гуннию. 2. Двор Аттілы // Там же. - №7. - С.61-100; Он же. Аттіла. IV. Аттіла в Галлии. 1. Вторжение в Галлию. Св. Женеви́ева. 2. Осада Орлеана. Поражение Аттілы при Шалоне // Там же. - №10. - С.65-108; Он же. Аттіла. V. Последняя война и смерть Аттілы. 1. Вторжение в Италию. Посольство Св. папы Льва. 2. Смерть Аттілы. Распадение его империи // Там же. - №11. - С.117-142; Он же. Аттіла. VI. Сыновья и преемники Аттілы // Иностранная литература. - 1854. - №11. - С.22-40; Он же. Аттіла. VII. Гунны после Аттілы // Москвитянин. - 1855. - №2. - С.73-99; Он же. Аттіла. VIII. Легенды об Аттіле. Венгерские предания. 1. Памятники венгерских преданий. 2. Мадыарская эпопея. Аттіла, Арпад, Святой Стефан // Современник. - 1855. - №11. - С.47-72; Он же. Аттіла. VIII. Легенды об Аттіле. Арпад. Святой Стефан и священная корона. 3. Меч Аттілы. Последние предания в Венгрии и на Востоке // Там же. - №12. - С.87-110.

³Бабст К.И. Аттіла, бичь пятого века. - СПб., 1812. - VIII, 229, V с.; Штерн Э.Р. К вопросу о происхождении "готского стиля" предметов ювелирного искусства // Записки Одесского общества истории и древностей. - 1897. - Т.XX. - С.88-115; Веселовский Н.И. Несколько новых соображений по поводу пересмотра вопроса о Гуннах // Журнал Министерства Народного Просвещения. - 1882. - Ч.СХХIII (сентябрь). - С.90-102; Спасский А.А. Лекции по истории западно-европейского средневековья. - СПб., 2006. - 281 с.; Васильевский В.Г. О мнимом славянстве Гуннов, Болгар и Роксолан // Журнал Министерства Народного Просвещения. - 1882. - Ч.СХХII (июль). - С.140-190; Он же. Ещё раз о мнимом славянстве Гуннов // Там же. - 1883. - Ч.СХХVI (апрель). - С.346-392; Вельтман А.Ф. Исследования о свечах, гуннах и монголах: В 3-х т. - Т.II. Аттіла и Русь IV и V века. Свод исторических и народных преданий. - М., 1858. - 6, IX, 219 с.; Иловайский Д.И. Разыскания о начале Руси. - М., 2005. - 683 с.; Он же. Вопрос о народности Руссов, Болгар и Гуннов // Журнал Министерства Народного Просвещения. - 1881. - Ч.СХХIV (май). - С.315-368; Он же. Пересмотр вопроса о Гуннах // Русская Старина. - 1882. - Т.XXXIII (март). - С.285-343; Пьер Ф., Гизо Г. История цивилизации во Франции: в 4-х т. - Т.2. - М., 2006. - 320 с.; Соколов М.И. Из древней истории Болгар: в 2-х ч.

- Ч.1. Образование болгарской национальности. - СПб., 1879. - VI, 252 с.; Потёмкина В.А. Атила. Бичь Божий. Два чтения. - М., 1915. - 40 с.

⁴Венелин Ю.И. Древние и нынешние болгаре в политическом, народописном, историческом и религиозном их отношении к россиянам // Историко-критические изыскания Юрия Венелина: в 2-х т. - Т.1. - М., 1856. - 4, XLVIII, 231 с.; Он же. О Болгарах на Волге, и об их переходе под именем Гуннов (Аваров, Козар) на Дунай // Там же. - Т.2. - М., 1856. - С.95-104; Он же. Болгария, держава между Дунаем и Волгой; состояние её в правление Атилы // Там же. - С.105-110; Он же. Путевые записки Византийского посольства ко двору Атилы, писанные секретарём оного Приском Ритором // Там же. - С.111-14; Он же. Военно-политическая роль, которую играла Россия в Европе в правление Атилы, и перевес её над прочими государствами // Там же. - С.199-223; Он же. Критическое разложение всех имён Атилиана семейства и прочих, так называемых, гуннских его вельмож, о которых только упоминает Приск, в своих путевых записках. - Б.м., Б.г. - IV, 30 с.; Он же. Критические исследования об истории болгар Ю.И. Венелина, с прихода болгар на Фракийский полуостров до 968 года, или Покорение Болгарии Великим князем русским, Святославом. - М., 1849. - 4, III, 3, 342, VI с.; Он же. О готах. II. Об обрах. III. О споре между южанами и северянами на счёт их расизма. - М., 1848. - 2, 8, 18, 16 с.; Он же. Скандинавomania и её поклонники, или Столетние изыскания о варягах. Историко-критическое рассуждение. - М., 1842. - 114 с.

⁵Грушевський М.С. Історія України-Руси: в 11-ти т., 12-ти кн. - Т.І. - К., 1991. - 736 с.; Гулак М. Гуннский вопрос (ответ М.Костомарову) // Кавказ. - Тифлис, 1881. - №205. - С.23-45; Франко І. “Угорська казка” Вацлава Потоцького і “пся крив” // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. - Т.28. - К., 1980. - С.305-318; Його ж. Походження Атіли // Там само. - С.319-320; Костомаров М. О происхождении гуннов // Труды V Археологического съезда в Тифлисе 1881 г. - М., 1887. - С.LIX-LX.

⁶Иностранцев К.Н. Хунну и гунны (Разбор теории о происхождении народа хунну, китайских летописей, о происхождении европейских гуннов и о взаимных отношениях этих двух народов. - Л., 1926. - II, 152, III с.; Грумм-Гржимайло Г.Е. Западная Монголия и Урянхайский край: в 3-х т. - Т.II. - Л., 1926. - 435 с.

⁷Артамонов М.И. История хазар. - Л., 1962. - 526 с.; Шевченко Ю.Ю. На рубеже двух этнических субстратов Восточной Европы. - Л., 1977. - 271 с.; Халиков А.Х. Великое переселение народов и его роль в образовании варварских государств // От доклассовых обществ к раннеклассовым. - М., 1987. - С.88-103; Стучевский И.А. Атила // Вопросы истории. - 1968. - №12. - С.208-213; Бернштам А.Н. Очерки истории гуннов. - Л., 1951. - 315 с.; Гумилёв Л.Н. История народа хунну. - М., 2004. - 704 с.; Он же. Эфталиты и их соседи в IV веке // Вопросы древней истории. - 1959. - №1. - С.131-138; Он же. Три исчезнувших народа // Страны и народы Востока. - 1961. - Вып. II. - С.106-109.

⁸Сиротенко В.Т. Взаимоотношения гуннов и Римской империи // Учёные записки Пермского университета. - 1959. - Т.12. - Вып.4. - С.70-97; Он же. Народные движения в поздней Римской империи и образование варварских королевств. - Днепропетровск, 1988. - 78 с.; Он же. История международных отношений в Европе во второй половине IV - начале VI в.: в 2-х ч. - Ч.2. - Пермь, 1975. - 281 с.

⁹Буданова В.П. Варварский мир на рубеже античности и средневековья. - Дис. на соиск. учёной степени д.и.н. (научный доклад). - М., 1994. - 58 с.; Она же. Взаимодействие варварского мира с цивилизациями Запада и Востока // Сравнительное изучение цивилизаций мира (междисциплинарный подход): сб. статей / под ред. К.В.Хвостовой. - М., 2000. - С.196-216; Она же. Этнические процессы и власть в раннем средневековье // Власть и политическая культура в средневековой Европе. - Ч.1. - Пермь, 1975. - С.42-49; Она же. Варварский мир эпохи Великого переселения народов. - М., 2000. - 564 с.

¹⁰Бувье-Ажан М. Атила: Бичь Божий. - М., 2003. - 230 с.; Хаттон Э. Атила. Предводитель гуннов. - М., 2005. - 238 с.; Сухбаатар Г. К вопросу об этнической принадлежности гуннов (сюнну) // Проблемы Дальнего Востока. - 1976. - №1. - С.123-133; Ковриг И. Погребение гуннского князя в Венгрии // Древности эпохи Великого переселения народов V-VIII веков / ред. А.К.Амброз, И.Ф.Эрдели. - М., 1982. - С.6-13; Дерфер Г. О языке гуннов // Зарубежная тюркология. - Вып. 1. Древние тюркские языки и литературы. - М., 1986. - С.97-98; Мюссе Л. Варварские нашествия на Европу: Германский натиск. - СПб., 2006. - 399 с.; Альфан Л. Варвары от Великого переселения народов до тюркских завоеваний X века. - СПб., 2003. - 415 с.; Томпсон Э.А. Гунны. Грозные воины степей. - М., 2008. - 256 с.

¹¹Harmatta J. The Dissolution of the Hun Empire. 1. Hun Society in the Age of Attila // Acta Archaeologica Hungaria. - 1952. - Vol.2. - Fol.4. - P.277-305; Harmatta J. The Golden Bow of the Huns // Acta Archaeologica Hungaria. - 1951. - Vol.1. - Fol.1-2. - P.107-151; Laszlo Gy. The significance of the Hun golden bow // Archaeologica Hungaria. - 1951. - T.I. - P.35-52; McGovern W.M. The

Early Empires of Central Asia: A study of the Scythian and the Huns and the part they played in world History. - L., Chapel Hill: The Univ. of North Carolina Press, 1939. - V, 472 p.; Boynes - Norman H.C. The Decline of the Roman Empire in the West. - Londres, 1949. - VII, 209 p.; Clover F.M. Geiseric and Attila // *Historia*. - 1973. - T.22. - №1. - P.104-117; Enoki K. The Origin of the White Huns or Hephthalites // *East and West*. - 1955. - №3. - P.231-238; Chessman G.L. The Auxilia of the Roman Imperial Army. - Oxf., 1914. - 385 p.; Fuller J.F.C. A Military History of the Western World. - N.Y., 1954. - 563 p.; Brown P.I. Religion and Society in the Age of St. Augustine. - Londres, 1972. - 408 p.; Cameron A.J.N. Claudian. Poetry and Propaganda at the Court of Honorius. - Oxf., 1970. - 315 p.; Gordon C.D. The age of Attila. - N.Y., 1960. - 304 p.; Perowne S.A. The end of the Roman world. - L., 1966. - 448 p.

¹²Tompson E.-A. A History of Attila and the Huns. - Oxf., 1948. - 363 p.; Tompson E.-A. A chronological note St. Germanus of Auxere // *Analecta Bollandiana*. - 1957. - Vol.LXXV. - P.133-142; Tompson E.-A. The Goths in Spain. - Oxf., 1969. - 291 p.; Tompson E.-A. The early Germans. - Oxf., 1965. - 358 p.; Tompson E.-A. The Visigots in the Time of Ulfila. - Oxf., 1966. - 324 p.; Annheim M.B. The senatorial aristocracy in the later Roman Empire - Oxf., 1972. - 391 p.; Maenchen-Helfen O.J. Huns and Hsiung-Nu // *Byzantion. American Series III*. - 1945. - Vol.XVII. - P.222-243; Maenchen-Helfen O.J. The World of the Huns. Studies in their History and Culture. - Berkeley-Los Angeles-London: Univ. of California Press, 1973. - 602 p.; Maenchen-Helfen O.J. The Legend of the Origins of Huns // *Byzantion*. - 1945. - Vol.XVII. - P.244-252.

¹³Карсавин Л.П. История европейской культуры. - Т.1. Римская империя, христианство и варвары. - СПб., 2003. - 335 с.; Мартынов А.И. О начале гуннской эпохи в степной Евразии (к проблеме номадизма) // 100 лет гуннской археологии: Номадизм - прошлое, настоящее в глобальном контексте и исторической перспективе: Гуннский феномен. - Улан-Удэ - Чита, 1996. - Ч.1-2. - С.33-36; Молодин В.И., Черемисин Д.В. Культуры гуннского времени на плоскогорье Укок (Южный Алтай) // Там же. - С.47-49; Тур С.С. Гунны в Средней Азии // Там же. - С.6-9; Пьянков И.В. Предшественники гуннов. К проблеме центральноазиатского эпицентра евразийских кочевых волн // Там же. - С.136-138; Марков Г.Е. Кочевники Азии. Структура хозяйства и общественные организации. - М., 1976. - 318 с.; Он же. Скотоводческое хозяйство и кочевничество. Дефиниции и терминология // Советская этнография. - 1981. - №4. - С.83-94; Лашук Л.П. Кочевничество и общие закономерности истории // Там же. - 1973. - №2. - С.83-95.

¹⁴Деревянко Е.И. Племена Приамурья. I тысячелетие нашей эры: Очерки этнической истории и культуры. - Новосибирск, 1981. - 333 с.; Скрипкин А.С. Нижнее Поволжье в первые века нашей эры. - Саратов, 1984. - 150 с.; Данченко Г.П., Нестеров С.П. Два погребения гунно-сарматской эпохи из Аймырлыгской долины // Методические проблемы реконструкции в археологии палеоэкологии. - Новосибирск, 1989. - С.94-103; Рикман Э.А. Этническая история населения Поднепровья и прилегающего Подунавья в первые века новой эры. - М., 1975. - 336 с.; Гудкова А.В., Фокеев М.М. Земледельцы и кочевники в низовьях Дуная I-IV вв. н.э. - К., 1984. - 119 с.; Сорокин С.С. О датировке и толковании Кенкольского могильника // Краткие сообщения Института истории материальной культуры Академии Наук СССР. - 1956. - Вып.64. - С.3-14; Левченко М.В., Тиханова М.А. Эрманарих и разгром готов гуннами // История СССР с древнейших времён до образования древнерусского государства. - М.-Л., 1939. - Ч.III-IV. - С.29-33; Левченко М.В., Тиханова М.А. Гунны // Там же. - С.46-56.

¹⁵Бойцов М.А. В шкурах или в пурпуре? К облику варварских королей времён "падения" Римской империи // Искусство власти. Сб-к в честь проф. Н.А.Хачатурян. - СПб.: Алетейя, 2007. - С.46-88; Корсунский А.Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). - М., 1984. - 250 с.; Мэн Дж. Аттила. Варвар, втоптавший Рим в грязь. - М., 2007. - 316 с.; Джонс Т., Эрейра А. Варвары. - М., 2007. - 461 с.; Аттила. Из книги "Очерки из истории и народных сказаний (М., 1863) / Публикация Ю.Б.Корнеева // Социум. - 1995. - №8 (51). - С.65-69.

¹⁶Аттила и орды кочевников // Новый солдат. - 2007. - №125. - 32 с.; Гунны. 375-565 // Там же. - 2005. - №157. - 32 с.

¹⁷Козак Д.Н. Гунны. - Николаев, 1997. - 24 с.; Кычанов Е.И. Кочевые государства от гуннов до маньчжуров. - М., 1997. - 585 с.

¹⁸Гуревич А.Я. "Эдда" и сага. - М., 1979. - 192 с.; Brady C. The Legends of Ermanaric. - Berkley-Los Angeles, 1943. - 418 p.; Хойслер А. Сказание и песнь о Нибелунгах // Хойслер А. Германский героический эпос и сказание о Нибелунгах / под ред. В.М.Жирмунского и Н.А.Сигал. - М., 1960. - 385 с.; Мансуэлли Г., Блок Р. Цивилизации древней Европы. - Екатеринбург, 2007. - 560 с.; Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. - М., 1992. - 374 с.

¹⁹Археология Венгрии. Конец II тысячелетия до н.э. - I тысячелетие н.э. / под ред. В.С.Титова, И.Эрдели. - М., 1986. - 350 с.; Златкин И.Я. Концепция истории кочевых народов А.Тойнби и историческая действительность // Современная историография стран зарубежного Востока. Проблемы социально-политического развития / отв. ред. Л.Р.Полонская. - М., 1971. - С.131-193; История Венгрии / под ред. В.П.Шушарина, Р.А.Авербуха и др.: в 3-х т. - Т.1. - М., 1971. - 644 с.; Серебrenников Б.А. Происхождение чуваш по данным языка // О происхождении чувашского народа. - Чебоксары, 1957. - 132 с.; Кешибеков А. Кочевое общество. - Алма-Ата, 1984. - 215 с.

²⁰Айбабин А.И. Этническая история ранневизантийского Крыма. - Симферополь, 1999. - 261 с.; Черных Е.Н. Степной пояс Евразии: Феномен кочевых культур. - М., 2009. - 673 с.; Чернецов В.Н., Мошинская В.И. В поисках древней родины угорских народов // По следам древних культур от Волги до Тихого океана. - М., 1954. - С.181-205; Ачкинази И.В. Фрагмент гуннского котла из Неаполя Скифского // Материалы к этнической истории Крыма. - К., 1987. - С.208-212; Боквенко Н.А., Засецкая И.П. Происхождение котлов "гуннского типа" Восточной Европы в свете проблемы хунно-гуннских связей // Петербургский археологический вестник. - 1993. - Вып.3. - С.83-92; Худяков Ю.С. Вооружение средневековых кочевников Южной Сибири и Центральной Азии. - Новосибирск, 1986. - 281 с.; Он же. Вооружение кочевников Центральной Азии в первой половине I тыс. н.э. // Военное дело древнего и средневекового населения Северной и Центральной Азии. - Новосибирск, 1990. - С.99-114; Он же. Образ таштунского воина в изобразительном искусстве // Семантика древних образов. Первобытное искусство. - Новосибирск, 1990. - С.51-68; Он же. Вооружение центральноазиатских кочевников в эпоху раннего и развитого Средневековья. - Новосибирск, 1991. - 208 с.; Худяков Ю.С., Комиссаров С.А. Кочевая цивилизация Восточного Туркестана. - Новосибирск, 2002. - 285 с.; Богалов С.Г. Хунны и гунны // Археология, этнография и антропология Евразии. - 2003. - №1(13). - С.106-127; Тортика О.О. Исторична географія та населення Великої Булгарії (630-660 рр. н.е.): Методика дослідження кочових суспільств середньовіччя: атореф. дис. ... канд. іст. наук. - Харків, 1999. - 16 с.; Власов В.П. Гунны // От киммерийцев до крымчаков (народы Крыма с древних времён до конца XVIII в.). - Симферополь, 2004. - С.81-89; Гиндин Л.А. Обряд погребения Аттилы (Iord.XLIX, 256-258) и "тризна" Ольги по Игорю (ПВЛ, 6453 г.) // Советское славяноведение. - 1990. - №2. - С.65-67; Руденко С.И. Культура хуннов и Ноинулинские курганы. - М.-Л., 1962. - 195 с.; Он же. К вопросу об историческом синтезе (гунны) // Доклады по этнографии. - Л., 1965. - Вып.1. - С.59-65; Селецкий Б.П. Некоторые случаи миграции кочевников, сыгравшие решающую роль в развитии осёдлых обществ // Античная цивилизация и варварский мир: материалы III археологического семинара. - Новочеркасск, 1992. - Ч.1. - С.5-13; Скиба А.В. Географія та умови етнічного сусідства слов'ян і кочових племен південно-східної Європи у VI-VII ст. // Vita Antiqua. - 2009. - №7-8. - С.237-249; Редіна Є.Ф., Росохацький О.А. До вивчення гунських старожитностей північно-західного Причорномор'я // Археологія. - 1994. - №3. - С.151-165; Плетнёва С.А. Об этнической неоднородности населения северо-западного хазарского пограничья // Новое в археологии. - М., 1972. - С.71-98; Она же. Степи Евразии в эпоху Средневековья. - М., 1981. - 302 с.; Она же. Гунны // История Европы / под ред. Е.В.Гутновой, З.В.Удальцовой, О.Р.Бородина, Г.Г.Литаврина и др.: в 8-ми т. - Т.2. Средневековая Европа. - М., 1992. - С.216-218.

²¹100 лет гуннской археологии. Номадизм: Прошлое, настоящее в глобальном контексте и исторической перспективе. Гуннский феномен: тез. докл. Междунар. конф. / под ред. С.В.Данилова: в 2-х ч. - Улан-Удэ - Чита, 1996. - Ч.1-2.

²²Приходнюк О.М. Степове населення України та східні слов'яни (друга половина I тис. н.е.). - К.-Чернівці, 2001. - 284 с.; Никоноров В.П., Худяков Ю.С. "Свистящие стрелы" Маодуня и "Марсов меч" Аттилы. - М., 2004. - 320 с.; Никоноров В.П. Военное дело европейских гуннов в свете данных греко-латинской письменной традиции // Записки Восточного отделения Русского археологического общества. Новая серия. - 2002. - Т.1(XXVI). - С.19-28; Он же. К вопросу о роли стремян в развитии военного дела // Степи Евразии в древности и Средневековье: материалы Междунар. науч. конф., посвящённой 100-летию со дня рождения Михаила Петровича Грязнова. - СПб., 2003. - Кн.2. - С.35-46; Никоноров В.П., Худяков Ю.С. Изображения воинов из Орлатского могильника // Евразия: культурное наследие древних цивилизаций. - Новосибирск, 1999. - Вып.2: Горизонты Евразии. - С.105-120; Королькова Е.Ф. Властители степей. - СПб., 2006. - 378 с.; Крадин И.Н. Империя Хунну. - М., 2002. - 351 с.; Кызласов Л.Р. О происхождении стремян // Советская археология. - 1973. - №3. - С.61-80; Он же. Гуннский дворец на Енисее: Проблема ранней государственности Южной Сибири. - М., 2001. - 340 с.; Дашевская О.Д. Погребение гуннского времени в Черноморском районе Крыма // Материалы и исследования по археологии СССР. - 1969. - №169. - С.34-45; Дмитриев А.В. Погребения всадников и боевых коней в могильнике эпохи переселения

народов на р. Дюрсо близ Новороссийска // Советская археология. - 1979. - №4. - С.45-58; Кляшторный С.Г., Савинов Д. Г. Степные империи Евразии. - СПб., 1994. - 345 с.; Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Государства и народы Евразийских степей. Древность и Средневековье. - СПб., 2000. - 509 с.; Засецкая И.П. О хронологии и культурной принадлежности памятников южнорусских степей и Казахстана гуннской эпохи // Советская археология. - 1978. - №1. - С.53-71; Она же. Золотые украшения гуннской эпохи. По материалам Особой кладовой Государственного Эрмитажа. - Л., 1975. - 181 с.; Она же. Культура кочевников южнорусских степей в гуннскую эпоху (конец IV-V в.). - СПб., 1994. - 365 с.; Она же. Гунны на Западе // История татар с древнейших времён: в 7-ми т. - Т.1: Народы степной Евразии в древности. - Казань, 2002. - С.315-384; Она же. Полихромные изделия гуннского времени из погребений Нижнего Поволжья // Археологический сборник. - 1968. - Вып.10. - С.35-54; Она же. Погребение у села Кызыл-Адыр Оренбургской области (к вопросу о гунно-хуннских связях) // Древние памятники культуры на территории СССР. - Л., 1982. - С.55-66; Она же. Особенности погребального обряда на территории степей Нижнего Поволжья и Северного Причерноморья в гуннскую эпоху // Археологический сборник Государственного Эрмитажа. - 1971. - №13. - С.27-38; Нудельман Г.А. Гуннский котёл из Молдавии // Советская археология. - 1967. - №4. - С.306-309; Фёдоров Г.Б., Полевой Л.А. Археология Румынии. - М., 1973. - 411 с.; Фёдоров Г.Б. Население Прутско-Днестровского междуречья в I тысячелетии нашей эры // Материалы и исследования по археологии СССР. - 1960. - №89. - 208 с.; Киселёв С.В. Древние города Монголии // Советская археология. - 1957. - №2. - С.91-101.

²³Nickel H. About the Sword of the Huns and the "Urepos" of the Steppes // MMJ. - 1937. - Vol. 7. - P.70-88; Howarth P. Attila, King of the Huns: Man and Myth. - London, 1994. - 418 p.; Lindner R. P. Nomadism, Horses and Huns // PPr. - 1981. - No.92. - P.59-72; Stephenson I.P. Roman Infantry equipment: The Later Empire. - Stroud, 2001. - 243 p.; Laing J. Warriors of Warfare. - New York, 1993. - 475 p.; Bivar A.D.H. Cavalry Equipment and Tactics on the Euphrates Frontier // DOP. - 1972. - No.26. - P.181-204; Bishop M.C., Coulston J.C.N. Roman Military Equipment from the Punic Wars to the fall of Rome. - London, 1993. - 341 p.; Вольфрам Х. Готы. От истоков до середины VI века (опыт исторической этнографии). - СПб., 2003. - 527 с.; Harper P.O. Reflections on the Whip in the Pre-Islamic Near East: Question of Identification and Interpretation // SIr, 1982. - Vol. 11. - P.115-130; Hyland A. The Medieval Warhorse: From Byzantium to the Crusades / With a Foreword by M. Prestwich. - Conshohocken, 1996. - 520 p.

²⁴Анучин Д.Н. О древнем луке и стрелах // Труды V археологического съезда в Тифлисе. - М., 1887. - С.315-354; Гаврилова А.А. Могильник Кудьыргэ как источник по истории алтайских племён. - М.-Л., 1965. - 204 с.; Уманский А.П. Археологические памятники у с.Иня // Известия Алтайского отд-ния Геогр. об-ва СССР. - 1970. - Вып.11. - С.40-55; Он же. Погребения эпохи "Великого переселения народов" на Барыше // Древние культуры Алтая и Западной Сибири. - Новосибирск, 1978. - С.110-132; Вайнштейн С.И. Историческая этнография тувинцев. - М., 1972. - 353 с.; Вайнштейн С.И., Крюков М.В. "Дворец Ли Лина", или конец одной легенды // Советская этнография. - 1976. - №3. - С.49-62; Ведерников Ю.А., Худяков Ю.С., Омелаев А.И. Баллистика. От стрел до ракет. - Новосибирск, 1995. - 418 с.; Хазанов А. М. Очерки военного дела сарматов. - М., 1971. - 394 с.; Литвинский Б.А. Храм Окса в Бактрии (Южный Таджикистан). - Т.2. Бактрийское вооружение в древневосточном и греческом контексте. - М., 2001. - 246 с.; Кожомбердиев И.К., Худяков Ю.С. Комплекс вооружения кенкольского воина // Военное дело древнего населения Северной Азии. - Новосибирск, 1987. - 212 с.; Мандельштам А.М. Характеристика тюрок IX века в "Послании Фатху б. Хакану" ал-Джахиза // Труды Института истории, археологии и этнографии Академии наук Казахской ССР. - 1965. - Т.1. - С.31-56; Максимова А.Г., Мершиев М.С., Вайнберг Б.И., Левина Л.М. Древности Чардары (Археологические исследования в зоне Чардаринского водохранилища). - Алма-Ата, 1968. - 239 с.; Медведев А.Ф. Ручное метательное оружие (лук и стрелы, самострел) VIII-XIV вв. // Археология СССР. Свод археологических источников. Е1-36. - М., 1966. - 182 с.; Милокова А.И. Вооружение скифов // Свод археологических источников. - 1964. - Вып.Д1-4. - 203 с.; Миняев С.С. Дырестуйский могильник. - СПб., 1998. - 232 с.

²⁵Смирнов К.Ф. Вооружение савроматов // Материалы по археологии СССР. - 1961. - №101. - С.15-24; Синицын И.В. Археологические исследования в Западном Казахстане // Труды Института истории, археологии и этнографии Академии наук Казахской ССР. - 1956. - Т.1. - С.19-28; Минаева Т.М. Памятники эпохи раннего средневековья на Ставропольской возвышенности // Материалы по изучению Ставропольского края. - 1949. - Вып.1. - С.25-42; Она же. К истории алан Верхнего Прикубанья по археологическим данным. - Ставрополь, 1971. - 260 с.; Она же. Погребения с сожжением близ города Покровска // Ученые записки Ставропольского государственного университета. - 1927. - Т.VI. - Вып. 3. - С.40-76; Шокарев Ю.В. История оружия. - М., 2001. - 175 с.; Реи К.И., Юй Су-Хуа. К вопросу о защитном

вооружении хуннов и сяньби // Евразия: культурное наследие древних цивилизаций. - Вып.2. Горизонты Евразии. - Новосибирск, 1999. - С.121-140; Коновалов П.Б. Хунну в Забайкалье (Погребальные памятники). - Улан-Удэ, 1976. - 270 с.; Дмитриев А.В. Погребения всадников и боевых коней в могильнике эпохи переселения народов на р.Дюрс близ Новороссийска // Советская археология. - 1979. - №4. - С.45-58.

²⁶Шустов В.Е. Войны и сражения Древнего мира. - Ростов-на-Дону, 2006. - 522 с.; Шувалов П.В. Немошь Аттилы (властитель гуннов глазами германцев) // Чужое: опыты преодоления. Очерки из истории культуры Средиземноморья / под ред. Р.М.Шукурова. - М., 1999. - С.259-276; Черниенко Д.А. Гуннский этнокультурный контекст и Аттила: личность-образ-символ (Опыт реконструкции и моделирования): автореф. дис. ... к.и.н. - Ижевск, 2000. - 28 с.; Джонс Т., Эрейра А. Варвары. - М., 2007. - 464 с.; Ермолова Е.И. Гуннское общество во второй четверти V в. // Античность и общечеловеческие ценности. - Алматы, 1995. - Вып.3. - С.3-34; Митрохина И.Н. Гуннский протекторат. - Тула, 2004. - 22 с.; Никерсон Х. Войны в эпоху Римской империи и в средние века. - М., 2008. - 255 с.; Светлов Р. Битва на Каталунских полях (451 год) // Величайшие битвы Средних веков. - М., 2009. - С.41-64; Девриз К., Догерти М., Дикки Й., Джестайс Ф., Райс Р. Великие сражения Древнего Мира. 1285 год до н.э. - 451 год н.э. - М., 2008. - 224 с.

²⁷Глушко Ю.В. Омріяна країна дітей Одина. - К., 2008. - 206 с.; Відейко М.Ю. Повість про князя Кия. - К., 2009. - 112 с.; Калинець І. Епоха гунів та її передісторія (у світлі Біблійних джерел). - Львів, 2007. - 240 с.; Кіндратенко А.М. Європейські гуни - предки українців. - Харків, 2007. - 168 с.; Його ж. Європейські гуни в описах давніх авторів. - Харків, 2007. - 358 с.; Наливайко С.С. Етнічна історія Давньої України. - К., 2007. - 620 с.

Яновский Я.М.

История западных гуннов конца IV - середины VI в. в историографическом освещении

В статье рассматриваются научные концепции, интерпретационные подходы, исследовательская проблематика и круг сложных и недостаточно изученных в тематической историографии вопросов, связанных с освещением присутствия на европейском континенте в V - первой половине VI в. гуннского военного союза, политического фактора и государства. Автор также анализирует расхождения в выводах современных учёных относительно происхождения гуннского этноса, его роли и значения в европейской истории, причин исчезновения с исторической арены в середине VI в.

Yanovskiy Y.M.

The history of the western huns of the end of the IV-middle of the VI cent. in the historiographical coverage

The article deals with scientific concepts, interpretation approaches, research issues and the range of complex and insufficiently studied questions in the content of historiography, associated with works of famous scientists - historians, archaeologists, linguists, journalists, cultural and ethnologists, during the last two centuries presence on the European continent in the V - first half VI century of the Huns military alliance, Huns political factor and its state. The author also examines the differences in the conclusions of modern scientists regarding ethnic origin of Huns, its role and significance in European history, causes disappearance of the historical arena in the middle of the VI century.

Отримано 6.12.2010